

(III, 230); «--- / a vós yo tem aytant com enemic, / mas, sobre tot, Amor tem que-m desllíc / --- / Amor a mi estranys *térmens* ha més: / mon desig és complit per vós de tot, / a fermetat vull sol haver un mot: / que d'enemics d'amor' sia defès», Ausiàs (XCII, 8e, LXXXV, 5e); fins a la completa abstracció: *termes* 'estat, condicions': «així't pregam --- e requerim que tolgues la ocasió apartant Curial --- de la casa d'aquesta dona; o hages à nós per escusats: car, verament, romanint lo fet en aquests *termes*, no-y entenem pus aturar», *Curial*₁ (10; *NCL*, I, 42.8).

El plural originari fou *térmens*, que des de l'E. Mj. ha anat, però, perdent terreny, començant pel ross. (*LleuresC*, 313, § 38b) i el balear, propagant-se aviat pel català oriental, i tardant molt més els dos dialectes occidentals. És clar que la forma *térmens* és la general en Llull, en els *CostTort.* i la *Crònica* del Cerimoniós, en BMetge, StVicentF, JoMartorell, Galba etc.; i és també la respectada en els diccionaris: «posar *térmens*: metor, -aris, finio; los *térmens*: terminus, limes, meta», OPou (*TbPu.*, 79); «posar *térmens* o fites: terminare ---», *DTo*. 1647; «vós dieu coses bones, però en *térmens* mals y impropis», Lacavalleria.

En el *Scipió e Anibal* d'Antoni Canals, En Martí de Riquer va escollir, com sol passar-li, el manuscrit pitjor en l'aspecte lingüístic (potser sense intenció, per mera ignorància o indiferència): així com és segur que en el passatge citat *repoada* és un mallorquinisme del copista, ben certament estrany a la llengua de l'autor, també hem de pendre-hi la forma *termes* com a ex. de l'ús balear; en el que cito del *Curial* la segona ed. copia descuradament la forma *termes* de la primera, potser mera errada d'impremta, car l'editor ja la rectificava en *térmens* en el vol. III, p. 285. En canvi podem estar segurs que Alòs va llegir bé en un doc. de 1410 relatiu al centre-Nord del Princ. «lo castell de Cabrera ab sos *termes*» (*Inventaris de Castells Cat.*, 10).

Més tard *termes* penetra fins i tot en parts del cat. occid. i del valencià: ja fa temps que en el nom de la vila de *Térmens* (enfront de Balaguer) la forma vulgar local és *térmeç*, encara que s'hi resisteixi l'element oficial, el qual de retop ha canviat el nom de *Menargues* (vila veïna) en *Menàrguens*, forma arbitrària històricament i etimològica: la ultracorrecció és el millor senyal d'un fet lingüístic que trontolla. En plena zona valenciana central anoto *Caseta dels térmeç* com a nom d'una de situada dins el de Vilamarxant però arran del municipi veí (1962). La forma amb *-ns* és ja cada-40 duca en la llengua comuna a totes les regions del Nord, si bé encara la trobem, per èmfasi poètica, fins en la ploma d'escriptors de llenguatge gens reaccionari: «En l'esclat de la juvenesa / tota l'ànima em fou encesa / —enyor i amor en foll desmai: / terra i cel, i volta estelada, / no tenien, ai!, prou amplada / ni *térmens* el temps ni l'espai», Coromines (1938, *Elegia de València*, 8f, O. C., 1396).

En l'ús rural modern, importa sobretot, és clar, el sentit terrenal. En cat. ha persistit tenaçment l'acc. llatina arcaica 'fita, molló'. En aquest sentit el mot és en uns llocs masculí; però, sobretot en els dialectes

orientals, l'homofonia de *-e* i *-a*, ajuntant-se amb la influència del sinònim *fita* ha fet que en gran part es torni femení; que molts han grafiat *terma*: Vallès, *DAG.*; «*terma viva*: la constituïda per un arbre que ve, o es fa expressament, al mig de la partió; a l'Emp. es solen fer plantant un tamariu; *terma de corn*: la rodona, o gairebé rodona, que es posa en els grans angles d'una partió», *CostManc.* II, 107, §§ 427-8. Ja se'n troben casos en el S. XVI, fins en l'occidental pirinenc: «la vinya apellada de Saladrell --- on havia una fita o *terme*, en un barser» Urgellet (a Castellciutat, f° 79r); «l'afrontació --- va a la Coscolleta, hon ha una *terme*» Pall. (a Llessui, f° 110r); «va a la *terme* --- en lo tarter de la terra de Nebot --- a mig del Prat de Scola, hon ha una *terma* hon havia un sàlzer» Pall. (a Altrón, 121v), segons el Capbreu de Castellbò (a. 1518); «fon trobada una *terma* rodona», doc. gironès de 1561 (Monsalvatje, *Not. Hi. Besalú* XIX, 31).

Com a femení el trobo en comarques interiors del cat. or. i pirinenc; a Conflent, Cerdanya, Ripollès, Osona, Alt Vallès etc., aplicat no sols a les circumscripcions de dret públic sinó també a les propietats (1954) St. Bernabé de Tenes; «allà hi ha la *térma* dels tres ajuntaments» Ogassa (1935); «allí hi ha la *térma*» Eina (1959); la *térma* nom que donen a la collada del camí de Catllà a Prada, a la partió dels municipis, per la fita que hi ha (1960); «Collet de les *Tres térmes*» Castellterçol; i també aplicat als termes parroquials: d'on «La *térma* dels Quatre Rectors» dins el municipi de Moià (1935).

En canvi en els Empordans, el Maresme i altres comarques costeres resta masculí: «és un lloc que en diuen *El Pedró* perquè hi ha un *térma*» Riumors (1958); «un *térma* és una pedra clavada en terra per marcar el límit entre dues propietats: també en diem *fita*, però no tant» Vallgorguina (1931); Coll de *Termes Blancs*, entre Horsaivinyà i St. Cebrià de Vallalta (1916). Altrament també apareix, en el NE. com pertot en el sentit de 'límit, terrenal (sobretot els de dret públic)'; també femení en alguns llocs (no pertot certament), almenys a Cerdanya: «(el serrat) de Rocabruna és a la *térma* del Quer (Foradat)» Toloriu (1935); «El Prat de Sant Cristòfol (ja) és a la *térma*» Das (1936).

La cosa més divulgada, fins en l'ús ciutadà, en sentit geogràfic és que designi el territori d'un municipi, d'un poble, d'una parròquia; pertot, també a les Illes, no oblidant Eivissa, on la tremenda tradició abaciàrguica ha fet que en dir *un terme* s'entengui un «territori parroquial» (PzCabr.). A Terra Ferma això pot dur a refondre en mateix mot la idea del terme amb la de l'institució municipal: «La Casa del *Terme*» és «la casa del comú, o Casa de la Vila» a la Garriga (*DAG.*).

Tant o més encara s'aplica al territori pertanyent a una propietat, i d'aquí pot passar a designar moltes menes de partida o veral. Cosa que s'observa pertot, però ho tinc anotat més en ross. i entorn de l'Ebre, que enlloc; recordo molts casos de *un terme* per dir